

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
SI PROTECTIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Investește în oameni !

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară nr.1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție 1.5 “Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”

Titlul proiectului: **„Valorificarea identităților culturale în procesele globale”**

Beneficiar: **Academia Română**

Numărul de identificare al contractului: **POSDRU/89/1.5/S/59758**

Cercetător postdoc: Dr. Gheorghe Mihai Țipău

Expert coordonator: Prof.dr. Viorel Panaite

Accesul on-line la sursele manuscrise și cartea rară

Cazul manuscriselor grecești

„Egalitatea de șanse” în domeniul cercetării

Textele manuscrise, dintre care multe încă inedite, păstrate în colecții mai mari sau mai mici din toată lumea, constituie surse dintre cele mai importante pentru cercetarea istorică. Accesul la aceasta a fost o problemă care i-a preocupat dintotdeauna pe cercetători. Prin natura sa, fiecare manuscris este, practic, unic, astfel că studiul unui text păstrat în mai multe manuscrise impune, cel mai adesea cercetarea atentă a tuturor acestora.

Manuscrisele, la fel ca și cartea rară, sunt păstrate de obicei în fonduri speciale ale bibliotecilor la care accesul este strict reglementat. Adesea, pentru a veni în contact cu un manuscris cercetătorilor li se solicită o motivație temeinică.

Încă din secolul al XIX-lea a fost remarcată necesitatea de a se obține reproduceri (inițial fotografii, apoi microfilme) după diverse manuscrise pentru a facilita cercetarea acestora. Totuși, și aceste reproduceri, atunci când au fost realizate, au avut doar o circulație restrânsă și uneori, copiile obținute nu erau foarte clare.

Situația s-a schimbat odată cu posibilitatea obținerii unor imagini digitale de înaltă rezoluție (prin fotografiere sau scanare). Astfel, între altele, astfel de imagini digitale ale manuscriselor au putut fi făcute accesibile cercetătorilor din întreaga lume, prin intermediul internetului. Perspectiva care apărea astfel, era una cu adevărat revoluționară în privința accesului la sursele manuscrise. Contactul direct, fizic, al cercetătorului cu codice, contact ce

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

implica adesea numeroase dificultăți, deplasări costisitoare și un acces limitat este înlocuit cu accesul direct, on-line, din orice punct al lumii, fără restricții de timp sau de altă natură.

Avantajul pentru cercetători al unui astfel de acces neîngrădit la manuscrise este evident și nu mai trebuie argumentat. Un alt avantaj ar privi importanța acestei metode pentru conservarea fizică a manuscriselor. Odată transpuse în format digital, cererile de utilizare directă s-ar reduce și odată cu acestea și uzura inerentă a manuscriselor. Importanța existenței unor imagini digitale este cu atât mai mare cu cât unele manuscrise ar putea fi distruse sau s-ar putea degrada în timp.

Desigur, pentru deținătorii actuali ai colecțiilor de manuscrise o astfel de abordare în privința accesului direct, on-line la acestea constituie o opțiune care ridică o serie de probleme. Prima ar fi cea a costurilor obținerii imaginilor digitale și ale întreținerii unui site de internet unde acestea să poată fi accesate. Instituțiile care au ales această metodă de a-și face cunoscute colecțiile au putut depăși însă relativ ușor această problemă: au fost folosite fonduri europene, naționale ori s-a primit sprijin din partea unor fundații culturale cu caracter privat.

O a doua problemă ar fi obiecțiile ridicate de instituții în privința eventualelor avantaje pe care acestea le-ar pierde în cazul în care colecțiile lor ar fi accesibile permanent și fără restricții on-line. Considerăm că astfel de ezitări sunt nejustificate. Dacă un manuscris oarecare catalogat incomplet sau chiar necatalogat se află neștiut de nimeni, pe rafturile unei biblioteci, el nu aduce nici un fel de profit respectivei instituții. Făcut accesibil, același manuscris sporește prestigiul colecției din care face parte.

Ne vom opri astăzi, pe scurt, asupra principalelor colecții de manuscrise grecești accesibile on-line, cu care am venit în contact în cadrul realizării proiectului de cercetare postdoctorală.

Astfel, cea mai importantă colecție de manuscrise grecești on-line este cea de la British Library¹, cuprinzând 284 de piese la care se vor adăuga în cursul anului 2011 alte 250, din

¹ <http://www.bl.uk/manuscripts>.

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
SI PROTECTIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

totalul de aproximativ 1000, datând din secolele V-XIX. Câteva manuscrise grecești din această colecție au fost redactate în Țările Române. Sprijinul economic pentru realizarea proiectului a fost acordat de fundația Stavros Niarchos.

Biblioteca Națională a Franței, deținătoarea unuia dintre cele mai importante fonduri de manuscris grecești din lume a dezvoltat site-ul Gallica². În prezent numărul manuscriselor grecești accesibile în întregime pe Gallica este restrâns (aproximativ 9), dar site-ul este îmbogățit periodic cu noi volume. Trebuie remarcat și faptul că, cele mai importante miniaturi din manuscrisele aceleiași biblioteci sunt accesibile prin intermediul unui site separat, Mandragore³.

În Grecia, Universitatea din Atena oferă accesul on-line al cercetătorilor la o serie de documente și registre cu privire la istoria universitară dar și la 27 de manuscrise din colecția Seminarului de Filologie Bizantină și Neoeleenă⁴. În prezent sunt accesibile integral câteva zeci de manuscrise, proiectul fiind în curs de desfășurare.

Biblioteca Națională a Greciei⁵, deținătoarea unei alte colecții importante de manuscrise grecești, oferă accesul integral on-line la 5 importante manuscrise de epocă bizantină. În plus, pe baza unei simple cereri, se pot obține imagini digitale din alte manuscrise.

Site-ul Anemi⁶ al Universității Cretei, oferă pe lângă numeroase tipărituri și accesul la câteva manuscrise, precum și la unele documente (dintre care remarcăm scrisori în limba greacă ale lui Constantin Erbiceanu către învățați greci).

Aproximativ o sută de manuscrise grecești pot fi accesate integral on-line pe site-ul Mănăstirii Leimonos⁷ din insula Lesbos. O altă colecție de manuscrise și documente este cea a Institutului Elen din Veneția pe site-ul⁸ căruia pot fi studiate aproximativ zece manuscrise

² <http://gallica.bnf.fr>.

³ <http://mandragore.bnf.fr>.

⁴ <http://pergamos.lib.uoa.gr>.

⁵ <http://mss.nlg.gr>.

⁶ <http://anemi.lib.uoc.gr>.

⁷ <http://84.205.233.134/library>.

⁸ <http://www.istitutoellenico.org>.

UNIUNEA EUROPEANA

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
SI PROTECTIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

bizantine și post-bizantine. De asemenea, Biblioteca de Stat a Bavariei din München pune la dispoziție pe site-ul acesteia 113 manuscrise grecești din colecția sa⁹.

Pentru România trebuie remarcat proiectul Dacoromania¹⁰ al Bibliotecii Metropolitane din București, care, în colaborare și cu Biblioteca Academiei, a făcut accesibilă on-line o mare parte a vechilor tipărituri din spațiul românesc. Considerăm că astfel de proiecte ar trebui continuate și în privința manuscriselor, inclusiv a celor grecești, având în vedere că Biblioteca Academiei Române deține o colecție importantă.

Exemplele ar putea fi mai numeroase dar, având în vedere faptul că multe dintre aceste proiecte sunt în desfășurare, situația prezentată aici este doar una provizorie. Având însă în vedere utilizarea site-urilor existente până în prezent, considerăm că accesul on-line la sursele manuscrise oferă noi perspective pentru cercetători și constituie o direcție care trebuie dezvoltată în viitor.

⁹ <http://daten.digitale-sammlungen.de>.

¹⁰ www.dacoromanica.ro.